

T A R İ H VESİKALARI

Sayı: 5

Şubat 1942

Cilt: I

ŞEHİDİ OSMAN EFENDİ SEFARETNAMESİ

[Sayı 4, sahife 320 den devam]

zedlikle bazı-yı gayretin takviye etmeleriyle mezbur dahi Brandebur memalikin biraz asakirden hâli yerine müstevli olduğundan Brandeburu külliyyen muzmahil etmek için kemal-i gurur ve istikbar ile muharebede bezl-i makdîret ve bundan gayrı niyaz-ı istimdad ile Petreburkta olan Leh kralının büyük oğlu dahi «bana altmış bin mikdarı yarar ve cengâver asker ve mühimmat-ı harbiyyeden istediğümü verirsiniz Brandebur gâilesin bertaraf ederim» deyu lâf u güzafına i'timadlarından mühimmat-ı vâfire ile dahi biz Petreburkta iken mezbur Fertmareşallığa namzed seraskerleri tarafına isrâ' ve taburda mevcut doksan bin askerlerinin otuz bini buna mahsus olup dilediği gibi i'mal etmek üzere tavsiye ve ferman etmeleriyle kral zade-i mesfur dahi ol muharebe-i azimde bile bulunup bâdelhezimet Fertmareşal-i [1] merkum mecruhan firar ve kralzade dahi firarı esnasında bilcümle tevabi' ve levahiki matruh-ı gayabâtülcubb-i darülbevar olmağın kendüsü من نجا برأسه فقد ربح mazmunun tekrar ederek Saksunya cenginde giriftarı kayd-i seby olan valide ve ahavatı silkine münselik olmadan mevte ehvan addedüp bir dayyık mahalde uğradığı suya kenduyi ilka ve yüzerek bin belâ ve nîm canla sahil-i necata çıkmıştır» deyu takrir ve tafsilleri dahi teyid-i müddeâ şeklinde vaki' olmuştur. Velhasıl cins-i a'da beyninde olan tefrika ve cidal ve kıtal المرء قتل عدوه بسيف غيره medlülünce bir emr-i bâhirülferr olmağla hemişe Hak celle ve alâ a'da-yı dini mahzul ve perişan hâl ve islâmı saye-i şefekat vaye-i hazret-i şehînşahîde müreffehülbâl eyleye amin. Şehr-i Moskovda altı gün levazım-ı rah için meksten sonra hareket olunup İstanbul canibinde şehrin nihayeti olan mahalleden güzâr ederken tarîk-i caddenin iki canibinde olan hanelerin pencere ve kapu ve cabeca açık mahallerinde Rumeli ve Bosna ehalilerine mahsus libas ile mülebbes ve müşahhas âdemler görünüp temaşamız için saf saf durup Bosna lisanınca gûyâ olmaları Bosna ehalisinden olduklarını izhar ettiğinden gayrı bâzı Bosnevîyül'asl âdemlerimiz ile mükâleme ve muarefeye başladıkları manzur-ı fakir olıcak «bunlar ne makule ademlerdir?» deyu sualde "Petreburkta gördüğümüz Karadağlıların refikleridir," deyu âdemlerimiz tarif etmeleriyle istiğrabgüne istintakları için hintomuzu tevkif ve söz aular heyetinde olanlarından birini işaret ile çağırıcak beş on neferi birden gelüp hintomuz hizasında istâde olduklarında Bosna lisanına âşina etba-i bendegiden biri vasitasile keyfiyyet ve kemiyetlerinden sualimizde «bizler Bosna hudunda Karadağ ehalisinden ve Devlet-i Aliyye reayasındanız. Bundan beş altı sene mukaddem vilâyetinizden bâzı âdemlerimiz hemdinimiz olan bu devlete gelüp bâzılarına Kiyof vesair ol havalide olan serhadler kılığında

[1] Feldmareşal.

zabitlik ve dirlik ile ikram etmelerile anlar o mahallerde kalup ve bâzıları dahi bu devletin Karadağlıya tâyin eyledikleri alûfe ile Karadağa gelmişler idi ve beher sene bu üslûb üzere bir az âdemimiz alûfeî muayyememiz için gelüp alûfe ve ikram-ı vafire ile avdet ederler. Biz dahi bundan bir sene mukaddem bu tarik ile üçyüz nefer âdem geldik, lâkin s. 35 Brandebur seferi gailesinden nâşi henüz alûfemizi vermediler. Vilâyetimizi özleyüp gitmek istiyoruz amma bizi dahi Brandebur seferine tâyin eyleyüp bâdelavde alûfenizi veririz devu vâd-i ekîd etmişlerdir» deyu suret-i intizarda oldukların ve mukaddem ve muahhar gelen mevcudları bin nefere baliğ oldukların takrir eylemişlerdir. Bu madde sairlerinden dahi böyle mesmû ve tashih olundukta Sübhanallâhülmelikülhâllâk deyup Moskovlunun bu rütbe tama' ve hırs ve hîle-i acîbeleri hayret vermişdir ki kavli hodları ve tasdik edecek mertebe muşhud olduğu üzere reayaları katı vafir ve düvel-i saire-ı nasardan ezyed olduğu mahall-i iştibah değil iken yine kanaat etmeyüp düvel-i saire ve diyar-ı ahardan daima bin dürlü hîle ile celb-i reayaya kemal-i ihtimam ve eb'ad-i hudud-i Devlet-i Aliyyeden Venedik memleketine karib' Karadağ reayası gibi âsi serkeş hayduklara alûfe tâyin ve ikram ile cerr ü cezbetmeleri çok fikr ve endişeyi müntic bir desise-i garîbe olup Devlet-i Aliyye hududlarından mugayir-i ahidname-i hümayun bu kadar nüfus cerretmişler iken tav'an ve rağbeten şurut-i ahidname-i hümayundan olup dairemizde ızhar-ı islâmla gelen üsera-yı islâm-ı istirdadda bezl-i makdur ve hiyel ü sanayi ile talep ve iddialarında sa'y-i nâmahsur eyledikleri ahval-i derunîlerini mübeyyin bir emr-i acibdir. Bâdezâ yevm-i hareketimizden altıncı mevhalede Tuğla [1] nam şehre vüsulümüz müyesser olmuşur. İmperatoriçenin şehri merkum ceneraline emr ü fermanı ve bizlere bilvesâta tavsiyeleri üzere şehri mezburde timur samakovı [2] olan mahalli ve tüfenk ve kılıç vesair alât-ı hadiyiyye i'mâl olunan kârhane temaşasiçün dâvet etmelerine icabet ile bir gün meksü âram ve Samako ve kârhaneleri temaşasında imperatoriçeleri fermanı üzere bâzı tüfenk ve piştov ve çakmak misillu sade timurdan sanayi-i cedideleri olmak üzere bir mikdar alât-ı hadidiyye ihda eylemişlerdir. Zikrolunan kârhanenin cemî-i çarh ve dolâb ve menfahleri ve çekiç ve burgu ve erre misillu cemî-i alâtı su ile idare ve i'mâl olunup üstadları ancak timuru örs üzerinde idare ve ateşe vaz' ve ihracdan gayri zahmet çekmezler ve çekiçleri asiya-yı âb gibi çarha bend olmağla katı âsan i'mâl olunur ve bu suhûlet sebebile kârhane-i mezburede bir senede sair alâttan mâada yüz elli bin soltad tûfengi vücude getirüp sefere irsal olunduğu takrir ve bu san'at-i garîbenin suile idaresi ancak

[1] Toula - O tarihte Moskova vilâyetine bağı ve 1775 ten itibaren müstakil bir vilâyetin merkezi olan şehir

[2] İslavca : Demir dövülen yer

bu şehre ve kendilere hususiyet ve inhisarile iftihar ederler idi. Şehr-i mezburdan dahi yola azimet olunup dördüncü merhalede Bolşovye Skoratva [1] nam kariyede Ozi üserasından balıkçı zade Ahmed ağanın oğlu Ömer nam kimesne iyab ü zehab-ı bendegîde tahlis-i giribana sa'y-i bîşümar edüp lâkin mukaddema müyesser olmamağla bu def'a اذا اتكت على الرحمن ممتداً ايمن بانك موصول الى الفرج misdakinca mütevekkilen alâllah bulunduğu mesafe-i baîdeden cibalden cibale uğrıyan yollardan kariyye-i mezburede daire-i bendegîye resîde ve arabacı kıyafetinde konağımıza dahil olup feryad ü zârî ile kınduyî târîf ve halen islâm-ı pâk üzre olduğun tavsif ettikte bir kaç def'a nezd-i bendegîye getirdilüp böyle firaren gelmesi «fakrinden veyahud gayri mevaddan mı zuhur etti, yohsa rüsuhiyyet-i dinden midir?» deyukiraren ve miraren tecrübe ve istintaktân sonra sahih ü sâlim, mü'min ü müvahhit olduğu bilâ şübhe zâhir ve tashîh u tahkikten sonra kabulünden gayri çare ve mesağ-ı şer'î; olmadığı aşikâr amma Moskowlunun üseray-ı islâm kabulünde olan cevri ü eza-yı gûnagûnları hadd ü kıyâstan efzun ve bu hususta buğzu keyd ü mazarratları sûhan-ı ömr olup bu def'a bunun dahi kabulünde çekilecek azab-ı elîm malûm iken مؤمنين ان كنتم فليتبوا ان كنتم fehva-yı şerifince mütevekkilen alâllah telâkki bil kabul ile idhal-i kehf-i emân ve necât olunduktan sonra Kantemir oğlu [2] kariyyesi menziline vürudumuzda mihmandarımız gelüp «siz bu esirleri böyle alıyorsunuz amma bunlar tanassur etmişlerdir. Hassatan bu def'a gelen Ozili değil İştak tatarıdır. [3] Gâh Başkurd tatarıdır. Esir olduğu halde dahi bizim reayamızdan olmuştur» deyu bast-ı mugaleta-i iddia eyledikte esir-i mezbur Ömer ihzar olunup huzurunda istintak olunduktan sahihan Ozili ve âyandan meşhur bir kimesnenin oğlu olup ve halen tağyir-i din etmeyüp müslim ve muvahhid olduğu sabit ve zahir olmağla mihmandar iskât olunmuşiken sekizinci merhalede küçük Rusiye memleketinin makarr-ı hükûmeti olan Golhof [4] nam şehre vüsulümüzde yine mihmandarımız gelüp «devletim tarafından bana tahrirat geldi. Şimdiye değin aldığımız esirlerin cümlesi tanassur etmelerile bizim reayamızdan olmuşlardır. Elçiden tayyib hatır ile talep eyle. Verirse ne güzel; vermezse her ne gûne iktiza ederse öylece alasin deyu ferman olunmuştur. Lâkin bilâ nîza' verirse mukaddema hakkında ettiğimiz şikâyet mahv ü afv olunmak için bundan akdem Devlet-i Âliyyeye tahrir ve hüsn-i halini müş'ir kağıdlarımızı eğerçi kapu ketühüdümüze irsal etmiş idik. Lâkin kendisi hududumuzdan çıkmadıkça mahalline vermemek üzre sipariş olunmuştur.

[1] Büyük Skoratva

[2] Kantemiroğlu çiftliği - Harkof Vilâyetinde

[3] Başkirt. (Evliya Çelebi Seyahatnamesi)

[4] Glukhov - Bugün Ukrayna sovyet cumhuriyeti dahilinde bir kasaba

Eğer elçi bu esi-leri teslim ve hududumuzdan çıkınca re'yimiz üzere hareket ve rızamızı tahsil ederse gerek mukaddema olan tahrirat-ı şefaatiimizi ve gerek bu def'a olan şefaati ve her ne rütbe ve mansıb ister ise anı dahi alıvermek üzere recayı mutazammın tahriratımızı kapu kethüdamız verüp çerağ olmasına imperatoriçemiz teahhüd ve tekeffül eylediğini ve bu tahriratın mazmununu ifade ve ifham edesin ve eğer yine imtinâ' eder ise hakkında mukaddema ettiğiniz şikâyattan ez'af-ı muzâaf şikâyet tahriratı bu def'a dahi kapu kethüdamıza isâl için Petreburktan bana gelmiştir. Gerek hüsn-i halinize ve gerek su-i halinize dair bu def'a gelen tahriratın cümlesi halen bendedir. Kangısı iktiza eder ise anı Âsitaneye irsal etmek üzere iş bana havale olunmuştur. Ancak bir kaç esir için size gadr olmak lâyük değildir ve âkıbetülemler siz bu esirleri hududumuzdan çıkaramazsınız ; heman bîhude ısrar ile kendinize gadretmeyiniz. Zira Devlet-i Aliyye dahi hakkınızda âzım gazebe gelmişlerdir, amma yine lûtfen biz imhal ediyoruz» diyerek tahkika devleti tarafından müraahas olduğundan mı yohsa mutlak ahz-ı intikam için mü şukkayı cübbe ve cübbeyi kubbe edüp eylediği ta'nif ve itâle ve tâzib ve taz-yıkın tahammülü tavk-ı beşerden hariç bir mâna olduğundan müstağrak-ı bahr-i hayret olduğum halde «memleketinize dahil olduğumuz gündenberu mugayir-i ahidname-i hümayun ırzınıza ve malinize müteallik sû-i halimi mucib tahrirat ile veliyy-i nimetimin olan devletimi tasdi' edecek vaz' u hareketim var ise anı aynı üzere yazınız. Ben dahi üç mahalde imza ve temhir ederim ve eğer bir gayri güne iftirayı irtikâp ederseniz şimdiye değin bu kadar ifk ü iftira ve günagün cevri eza ettiniz, tahammül eyledim; kendi nefsim sıyanet ve halâsiçün gözüm bakarken lillâh ve liresulillâh istinsar ve istizhar eden ehl-i islâmî sizin

s. 37 اولئك الذين اشتروا الحياة الدنيا فلا يخفف عنهم العذاب ولا هم ينصرون

pençe-i işkencenize teslim ile اولئك الذين اشتروا الحياة الدنيا فلا يخفف عنهم العذاب ولا هم ينصرون vaîdine-mazhar olamam ve bundan sonra dahi bigayri hakkın her nekadar keyd ü mazarrat ederseniz فكيدوني جميعاً ثم لا تنظرون انى توكلت على الله ربي وربكم وما من دابة الا هو اخذ بناصيتها ان ربي على صراط مستقيم حسبي الله ونعم الوكيل وسيجعل الله

habl-i metfnine teşebbüs ederim» deyu cevab-ı kat'î akîbinde «çünkü bu üserayı her ne güne olur ise ben almağa memurum» demekle dimağında fesad olduğu meczum olmağla def-i fitne için «dinle mihmandar, bu üseranın geru reddi için Delet-i Aliyye tarafından tâ ferman gelmeyince madem ki canımız tendedir, bir muylarını vermek mümkün değildir, size dahi cebren almak kaydında olmanız münasip olmamak gerek, zira bizim etbamızda her ocaktan âdem vardır, vermemeğe anlar dahi musır olurlar beynimizde mücadele ve dostluğa muhalif hareket iktiza etmek ihtimali vardır ve gittikçe re'si hududa tekarrüp etmekte-

yiz. Re's-i hududa karib mahallerde üsera için gavga ve nizâ' etmekten ise henüz bulunduğumuz şehirde birkaç gün ikamete karar verelim ve bu maddeyi beñ biaynihi Devlet-i Aliyyeye ve sen devletine tahrir edelim. Bu üsera hususu devlet umurundandır; iki devlet beyinlerinde ne güne nizam verirler ise kenduleri a'lemdir. Bizler devletlerimizin emr ü fermanlarına intizar üzere karar edelim ve bu veçhile tahsil-i rizaya sa'y edelim,, dediğimde mücerred vaktiyle icra edeceği mel'aneti duyulmak için ketm ü inkâr vadisin iraele «ben hodbehod sizin ikamet ve meksinize bâdi olamam ve üseradan gayri dâva ve matlûbumuz ve nizaa bâdi keyfiyet yoktur. Bu kadarca size devletimizin emrin ifade ettim, çünkü bunları devletimizin bu kadar va'd-i kerem ve şefaatleri mukabelesinde vermeyüp hahkınızda şikâyeti tercih edersiz, fîmabâd bir mahalde taleplerine cebr ü niza' ve cidal etmem; bu babda siz bilürsüz» deyu bir canibi tevbîh u inzâr ve bir canibi temin ü irha suretin gösterüp o mahalde meksi mucib keyfiyyet olmadığın iş'ar ederek ertesini hareket olunmağı irade etmeğîn alesseher savb-ı merama azimet olunup dördüncü merhalede Nijne nam şehre vardıkta mukaddema memur olduğum tüccar maddesinin İstanbulda kapu kethüdaları marifetiyle görülmesi için devletlerinden havale emri geldüğü cevab verilince iki gün meksolunup bâdehu re's-i hududa doğru azimet ve dördüncü merhalede re's-i hududa sekiz saat mesafesi olan baş serhadleri Kiyof kal'asına vüsulümüz gününde yemeklik kariyesi ve hilâl-i tarikde Brandebur seferi ta'zibiyle memleketleri asakirden hâli denmesün deyu derme çatma ve esnaf-ı reaya makulesinden Kiyofa sevk u tesyir eyledikleri behayimi tertib-i sufuf ile bize iraele ve bir nefer anşeft ceneralleri [1] serasker şeklinde bu asker ile Kiyofta meştâya memur oldukların takrir ve mübahat ederler idi ve mukaddema giderken istikbal hususunda ettikleri mübalegadan ziyade gerek Dragon tâbir ettikleri atlu suldatları ve gerek timar sipahisi ve yerli kulu şeklinde olan atlu kazakları istikbalimizde icra-yı merasim ve konağımıza nüzulde tebrik-i kudum ve sual-i hatır için meyve ve zahire makulesi hediye ile cümle zabitanı fevc fevc gelüp sabıkdan ziyade icray-ı merasimi dostı ederler idi ve Kiyof muhafızı olan ceneralden selâm ile istifsar-ı s. 38 hatır için müteâddid âdemler gelüp mukaddema Petreburka giderken ceneral-i mesfur ile, tafsil olunduğu üzere «kendi taksiratından görüşülmediğinden kaideleri üzere kenduye töhmet-i âzime olmağın bu def'a imha-yı taksir kasdiyle bast-ı mekalât-ı i'izar ve eğerçi altı aydan beru bimar ve sahibi- firaş olup dahi henüz hanesinden bir hatve mahalle hareketi vakî olmamiş iken sizin güzel namınız ve rical ve kibarımız ile dostane muâşeret ve ülfetiniz mesmu olup telâfi-i mafat için didar-ı

[1] Ceneral Anşef - Büyük Petro, tarafından neşredilen ve XVIII. asır sonlarına kadar hüküm süren Askeri teşkilât kanununa göre başkomutan, Maraşal veya Orgeneral

şerifinize gayet arzumendir ve ziyaretiniz ve tebrik-i kudumunuz hususunda re'y ve ruhsatınızı ve siz dahi anın konağına ne kadar zahmet ise gelmenizi rica ederler» deyu temhid-i es'âs-ı bîmesas niyaz-ı degalbazî etmeleriyle «el'îçtimau mukadder, ol zaman ceneral dostumuz ile çünkü mü-lâkat müyesser olmadı idi, murad ederler ise gelsünler, biz dahi onların konaklarına gideriz ve Haşmetlû İmparatoriçenin bu vilâyete geldikte halâ ceneral dostumuzun sâkin oldukları Beçereski kal'ası kurbünde müceddeden bina ve içad eyledikleri saray ve bağçelerin temaşa tavsiye eylemeleriyle anı dahi temaşaya vesile olur» dediğimizde ol gün ve ertesi günü temaruzâne imrar ve ferdast konağ-ı fakre gelüp küllî tak-sîratına i'tiraf ile i'tizar ve ifrat-ı tezellül ve iktifar ve bir mikdar sohbet-i dostane ve bizi tekrar reca gûne konağına davet etmekle biz dahi tamam dostane ve muhibbane eda ile icabettimizde konağımız olan Podol kal'asından kendünün sakin olduğu Beçereski kal'asına yarım saat mesafe olmağla ikramen bu hakîr için kendi hintoyunu ve etba-ı bendegî için bârgirler irsal etmeğe dahi talib ve reca etmekle mümaşat olunmuş idi. Kubeyl-i asırda mihmandarımız ve birkaç nefer âdemleriyle bargirler ve kendi musannâ hintoyunu irsal etmeğin mihmandar-ı mel'anet şiar zamir-i huda' semîrinde merkûz olan mekr ü keyd ü gezendin icraya ihtilâs-ı fırsat zımnında mecmû i etbâa kifayet eder kadar bargirler götürdüp daire-i bendegîde olan üsera-yı islâmı kapmağa intihap ve tâyin eylediği soldatları konağımızı basmağa geldiklerinde mukabele ve mukavemete kadir kimesne bulunmamak için tahrik-i hiyel âmiz ile tefrik için etbâ kullarını «gidilecek mahalde gözler görmedik acayibat-ı nâşenide vardır, yollu tehyiç âmiz teşvikler ile cümlesin rübûde etmeğin küllîsi âmade olduklarında eğerçi mukaddema üsera maddesiçün mezburdan kasd ı bed istiş'ar olunmağla pek de emin olmayup hazinedar kullarına teyakkuz ve intibah hususları tenbih olunmuşdu. Lâkin bu mertebe misli namesbuk cesarete tesaddileri çendan memul olmamağla ekser-i etbâ yanımızda olup konakta ancak yedi sekiz nefer âdemimiz ile hazinedar kulları kalmağın anlar dahi memleketleri arabalarından ahmâl ve eskalimizi Leh hududundan gidecek arabalara tahmil şuglünde iken mihmandar-ı muhayyilin devletine hizmet kasdiyle yahut mahz-ı hiyanet niyetiyle kazak üslûbuna koduğu div hey'et soltad-ı ehremenleri konağımızı temaşa yollu kemmiyyet-i mevcudu iz'an hilâlinde karagoldaki gullar dahi teharrüs münasebetiyle mevcudlar iken mezbur kazak hey'etinden olanlardan on beş yirmi kadarı üseradan Ataullâh nam fakîr taam ekleder iken üzerine hücum ve sadası çıkmasın deyu boğazından kavrayup taşraya çekdiklerinde yüz nefer kadar karagol soltadları dahi mezburlara munzam olmağla gulguleleri arabalar tahmiline meşgul âdemleri-

mizin mesmuu oldukta "bire bunun aslı ne?", deyu istihbar kasdile ibtida mecmâ-ı eşrâra seğirden sofracımız Ali kullarının tüfenk kundağı ile kafasına darb u şikest etmelerle sernügün olduktan sonra işini tamam eylemek kasdile üzerine tecemmü'leri hengâmında çadırlar nizamile mukayyed olan akkâm Hacı İbrahim ve diğer Serrâc Benderli İbrahim çadır direği ve araba ağacı ile hücum eyleyüp mezbur Aliyi tahlis esnasında çukadarlarımızdan Boşnak Salih dahi bu kavgayı müşahede eyledikte zâtında olan celâdetinden guruh ı mel'ânet şîârın kesret ve vefretinden bilâ hiras içlerine hücum ve yalnız muşt-ı kahremanî ile cem'iyetlerin tefrike mübaderetinde tüfenk kundağı ile darebat-ı bînihayelerine mütehamnilen her ne hal ise zur-ı pençe-i celâdetle zebun-ı keşmekeş-i ihtilâsları olan esir-i mezbur Ataullâhı tahlis eyledikte akkâm-ı mezbur ve Serrâc-ı mesfur dahi çadır direği ve araba kolu ile sair yüz elli kadar ehremen ile mukabele ve biavnihi tealâ her bir hamlelerinde beşer altışar soltadları zir ü zeber ederek kâr u zar-ı Rüstemane ederken hazinedar kulları dahi bir-iki nefer âdemlerimiz ile yetiştikte karagol zabiti olan Parotcık hazinedarın başına yedinde olan tüfenk kundağı ile darp ve tufengi şikest o'mağla yedinden ahz olunmuştur. Bu esnada mezkûr Boşnak Salih üserayı bir hoşca zabt ve bir tarafa atınca kendinin ve esir Ataullâhın vücudlarında tüfenk kundağı ve harbe darbından sağ yerleri kalmamış iken dahi yine mezbur Salih hamelât-ı merdane-i Rüstem pesend ile def'-i eşrarda sabit kadem ve muşt u leked ile havlı derununda bulunan soltadlara hücum eyleyüp velhasıl yüz elli nefer Ehremen didar soltad-ı nabekârların *من فئة قليلة غلبت فئة كثيرة باذن الله* fehva-yı şerifince altı yedi nefer âdem imdad-ı cünud-ı gaybiyye ile perişan ve konaktan taşra eylemişler, lâkin kendular dahi sertabekadem cerahat-ı adîde ile müstagrak-ı hun-ı sürh olup takatleri kalmamışiken yine bifadlillâhi tealâ esirlerin birin celb ü ihtilâs edememişler, fakat esir Ataullâhın başında vesair âzasında bir kaç zahmî olmağla derece-i mevte varup bihamdilâhi tealâ yine selâmet bulmuştur. Bu muharebe ve müşacere vaveylâsından kusur-ı eşrar-ı kal'a-i mesfure dahi ayaklanup hücumları manzurları olıcak zukak kapusunun kapamağa kanatları olmadığından bizzarure cümlesi kapu ağzında mevte riza ile kıyam ve müdafaalarında bezl-i ihtimam ve bu hakîr sair cümle etbamız ile mesafe-i baîde ceneral sarayında bulunmamız ile îsâl-i haber dahi mümkün olmadığından hayret ve iztirabda iken bu kulları dahi ceneral sarayında datlı ve kahve ve bir mikdar sohbetinden sonra İmparatoriçenin ihtirâ kerdesi olan saray ve bağçe temaşasın vakt-i mağrîbe değin tekml ile hintolara süvar ve koñağıımıza teveccüh esnasında mihmendarımız bîârın bir âdemîsi puyan ü devan yetişüp kulağına tafsil-i macera etmeğın çehre-i habaset behresinde

âsarı ye's ü infial zahir olmağla "hayr ola ne makule haber geldi ki bais-i infial oldu?," deyu sualimizde tertib kerde-i mel'aneti olan hilesi *ولا يحيق المكر السيئ إلا بأهله* mısadakinca kenduye bais i nedamat ve husran olmağın şaşdığından mağlata-i hud'a âmize başlayup töhmeti bize azv vechiyle "konakta kalan âdemleriniz âzîm gavgalar etmişler. Böyle oldukça ben dahi o makule gavgacı âdemlerden emin olamam ve doğrusu sizinle gitmem ve buracıktan kendi konağıma giderim," deyu cerbezeli usul ile firar kasdeyledikte "bizim konakta gavga edecek ne makule âdemler kalmıştır? İşte cümle âdemlerimiz bundadır; filhakika konakta kalanlardan s. 40 bir vaz'-ı nahemvar sadır olmuş ise şimdiye değin bir mahalde bir kelbinizin bir muyına dokunmuş yoğ iken şimdi re's-i hududda müfarekat hengâmında riayet-i hatır ve icra-yı merasim-i dostiye külli dikkat lâzım iken bivecih gavgaya rıza vermek nice mümkündür? Ben seni salıvermem, bakalım öyle bir vaz'-ı nahemvar etmiş var ise senin gözün önünde hakından gelürüm," dedikçe elhâyinu hâifun mısdakile kızılı meydana çıkup ve vicdanında kenduye su-i kasd ihtimalini vermekle her ne kadar nezaket ile hintodan sıyrılıp kaçmağa inhimâk gösterdi ise dahi salıvermeyüp maan konağımıza gelinmiştir. Etraf-ı daireyi eşrar-ı küffardan lâyuad velâ yuhşa melâîn ihâtası meşhudumuz olmağla kazıyye malûm olup anlar dahi bizi gördüklerinde bifadillâhî tealâ müteferrik ve perişan olmalarile havli ortasında mecruh ve mağşi ve kapu ağzında müdafaa kasdile duranları bilcümle derüp ve devşirüp balâ-yı saraya suud ve mihamandar-ı mekkâr ile maan odamızda kuud eyleyüp cümleyi huzurumuza ihzar ve tahkik-i mâceradâ tedkik ve teşdid ile kazıyye tashih olundukta mihamandar-ı mel'anet gerdâra hitab ile "bu hal neden neş'et eyledi ve böyle cesarete mucip nedir? Devlet-i Aliyye reayasından hile ve dek ile ihtilâs eylediğiniz nüfus bîhad olduğundan mâada her an mugayir-i ahidname-i hümayun hudud-ı islâmiyyeden bin dürlü dek ve desise ile berren ve bahren reaya celbinden gayri mesafe i baîdeden Karadağlu reayımıza alûfe ve ikram tayîni ile alenen izlâl ve şehri Moskovda gördüğümüz üçyüz neferden mâada sair mahallerde bin nefer mikdarı Karadağlu ve cedid kal'alarınızda bu kadar katane *قطعة* bilcümle memalik-i islâmiyyeden itsirak ve izlâl ettiğiniz ve Devlet-i Aliyye reayasından olduğu zahir ve nümayan iken ve hilâf-ı ahidname-i hümayun böyle şenaatinizden mâada şimdi ehf-i islâmdan olan üserâyı dahi cebren almağa ve elçi konağın basup âdemlerini bu hale koymağa cesaret kangı din ve milette caiz olur ve düşmenlik eyyamında dahi müsafire bu makule eda kangı devlette icra olunur? Lâkin zannım budur ki üsera talebine devletiniz seni tevkil etmiş ise dahi bu kadar kabahat ve şenaat ile konak basup âdemlerimizi bu hale koymağa izinleri ve rizaları olmamak gerektir. Bu

değildir, illâ senin kat'â merasim bilmeyüp ve devlet lisanın anlamadığından neş'et etmiş bir mânadır. Devletinin bu hususta emr ü rizası var mıdır?„ deyu tazyik-i mülzimânemizde tertib eylediği mel'anetten kendüya husrandan gayri bir şey aid olmadığından gayri yedi sekiz nefer ehli islâm yüz elli nefer müntehab soltadların darb-ı nübud-ı celâlet ile eynel-meferr sûrahlarına perîşan ve ellerinden kuvvet-i bazı-yı islâmiyye ile üserâyı tahlis eylediklerinden gayri şikest olan on kıt'a tüfenk ve baş zabitlerinin dahi tûfengini ahzedüp elimizde sened mesabesinde olmağla kendilerinin ne kumaş olduğu meydana çıkup bir mertebe rüşvaylık ve nekbetlik şâmil halleri olmuştur ki kabil-i tâbir değil. Bu rüşvaylık ve hayret şöyle dursun bu hususta mel'aneler ancak kendinin olmağla tertib-i ceza havfı dahi ilâve-i esbab-ı havf ü hayret ü infial olmağın çehre-i mel'aneler behresi sim siyah, vucud-i habaset endudı ra'ş'e-i zaruriyye ile tebah olup ne diyeceğini şaşırup inkâr yollu herzegûylığla başına urulmuş kelp gibi piçitab-ı acıbesi ilân-ı rezaletine sebep olmuştur. Bu esnada mezburun zevcesi olan acuze-i nahs dahi kapu önünde kocasının tertibi 5 41 cezasın teyakkun etmeğın niyazmend-i halâsı oldukta yüzüne karşı “haşâ ben bu hayvan misillü merasim-i dostı ve lisan-ı devlet bilmez değilim; ne ahz-ı intikam sevdasında olurum ve ne bir müyına dokunurum. Eğer devletlerinin âr u gayreti ve zerrece hamiiyetleri var ise bunun hakkından gelirler. Eğer yoğise ve anlar dahi bu suda iseler bu rüşvaylıkları anlara kıyametede kabis-i ta'n u lev m olur. Hamdenillâhi tealâ anlar yüz elli nefer bizden sekiz nefere mağlup olmuşken dahi yine bize azv-i töhmet edecek birinde bir zahm eseri yoktur. Bizimkiler ise bu kadar zahimdar ve alûde-i hûn olduklarında yine sopa ve nübud ile içürdükleri şerbet-i nagüvarı hazmedegitsünler. Bu töhmet ve rezalet bu habise kâfidir ve bu kadar ifk ü iftira ve ittiham-ı nâbecâ ile eyledikleri eza ve cefânın en nihayeti bununla hatmolduğu bize şahid ve bürhan-ı kavidir„ deyu mel'un-ı mezkuru te'minile المفوزكات الظفر mazmunun iş'ar ve kahve ikramından sonra سكب بصحرا mânaların müfâd-ı şerifi, dûr baş دورباش ile sek besahra الى جهنم وبئس المصير rın izhar ederek yanına âdem ve fener koşulup nekbet hâne-i murdarına âminen ve sâlimen îsal olunmuştur. Teşettüt-i cem'iyet-i hıznâneleri hilâlinde bâzı soltadları darabat-ı bilâcerh-i islâmiyandan firar edecek mahal bulamayup şaşdıklarından derûn-ı havlide bir küçük odada pinhan olmalarıyla bulunup anlar dahi bir fiske urulmayup, taşra tardolunmuşlardır. Bu mel'aneleri henüz tamam olmadın ve mihmandar-ı mekkâr taşra konaklarda olan âdemlerimize kat'a taarruz olunmamak şartıyla konağına gönderilmişken dahi bu esnada aşçılarımızdan Seyyid Hasan nam kimesne taşrada kethüdamız konağından taam sahanların getürür iken soltad-ı mel'unları intikam kasdile üzerine üşüp nefesi münkati' olunca darb ü mec-

ruh ve nakd ü kisvesin tarâc ve kenduyi bir kuyuya- tarh ile hüner olmak üzere mihmandara haber verdiklerinde mezburun dahi henüz ettiği kâr-ı nâhemvarın altından çıkacağı nâmâlûm ve tarafımızdan âdemlerimize tearruz ve müdahale olunmamak üzere müekked tenbih olunduğuna binaen mezkûr Seyyid Hasanı kuyudan ihraç ve konağımıza îsal ettirmekle gece yarısında gelüp başına gelin ahvali giryan olarak takrir ve cerahat-ı adidesin irâet eyledikte bir kat dahi dağdar olmuşuzdur amma çare ne? Ertesi Kiyof muhafızı ceneral-i mesfure bu hususları mufassalen tahrir ve dâvetleri mücerred konağımızı basup üserayı gasb ve âdemlerimizi cerh ile icra-yı kin için olmuş oldu; bu ne gûne dostluktur? Eğer devletleri tarafından bu memuriyetleri var ise sened ibraz eylesünler, bilelim.» denildikte bilküllüye inkâr ve kemal-i teberri ile bu fesaddan kat'a haberi olmadığına eymân-ı adîde-i mugalleza ve “bu ne demektir ve nice olur mânadır? bu maddeyi ben biaynihi devletime tahrir ve sebep olanları elbette tedmir ettiririm,„ deyu tekeffül haberi geldiği esnada kal'a-i mezburenin bilcümle zabitan ve âyanı gelüp bu keyfiyetin menşei ancak mihmandar olup anlardan birinin bu kazıyyeden haber ve agâhları olmadığına âyinlerince eymân-ı mugalleza ve adem-i rıza ile cümlesi bu maddenin vukuundan muztarip ve böyle büyük töhmetten mütelâşi olduklarını izhar etmeleriyle ne demeli بالسراير والله اعلم بالظاهر و ان الله عزير ذو انتقام cümlesin kakhâr-ı müntakime ذوانتقام fehva-yi şerifince havale ile s. 42 sükût ihtiyâr olunmuştur. Ferda-yı yevm-i mücadelede eskal ve ehmal ve üsera ve etbâ-ı mecruhayı arabalara tahmil ile hareket olundu. Eğerçi elçiye zevâl yoktur meseli meşhur amma Moskovlu hakkında sahih olmadığından üç adet kal'aları arasından ve erazil-i eşrar içinden uburda tekrar-ı destdirazlıkları hâtırasıyle فالله خير حافظاً وهو ارحم الراحمين âyet-i kerîmesin tilâvet ederek cümle etbâ' ve ahmâli ileru geçirüp akablerinde lâubaliyane tarz ile azimet-i rah olunduğu hinde mukaddema istikbalimize çıkan atlu sipahisi kazaklar ile dragon namında olan atlu soltadları bir miktar yere dek teşyî' badehu Kiyofa yedi buçuk saat mesafede olan Vasilkof kal'asına değin kaideleri üzere tâyin edegeldikleri mihmandar-ı cedîd ve yol tercümanı ve bir bayrak dragon ile zabitleri maiyyetleriyle Vasilkofa dâhil ve bir gece beytütet. olunup ertesi mah-ı rebiul'evvelin gurreni olan Çeharşenbih günü [1] andan dahi hareket ve üç çaryek mesafede Leh hududuna vasıl olduğumuzda mihmandar-ı cedîd ve Petreburktan bilmaiyye gelen terceman ve hademe-i saire avdet etmeleriyle eyledikleri dürlü dürlü cefalardan iğmâz ile icra-yı merasim-i dostiye dikkat ve alâmeratibihim atâyâ ve bahşış ve hedaya ile cümlesi mutayyebülhatır dua ve medh ü senalar ederek avdet ettirilmişdir.

[1] 1 ikinciteşrin. 1758

Bâdehu Leh hududundan Devlet-i Aliyye hududuna değin tâyin olunan bir nefer Barutcık nam zabıt ve iki nefer terceman ve on nefer soltad zabıtlarıyla ve bundan başka otuz üç nefer olmak üzere bir bayrak atlı kazaklar ile Leh hududuna tecavüz ve cenab-ı erhamürrahimîne şükr ü sena olunarak yola azimetimizde hudud başında Leh devletinin karagol hanelerinden dahi dostluğa riâyeten maiyyetimize bir bayrak güzide atlı tayîn olunup kal'adan kal'aya Lehlü tarafından birer bayrak atlı tayîn ve tecdîd olunarak tayy-i merâhil olunurdu. Bu esnalarda dahi Leh hududunda Moskovlunun cabeca kazak eşkiyası geşt ü güzâr ve bazı kura ve kasabata îras-ı enva-i hasâr ettiklerinden bize dahi yanı- mızdakilerin tahrikile sarkındılık etmesünler deyu kemal-i tehaffüz ile hab u rahatimiz meslûp idi. Mukaddema geldiğimiz Bender tarikinde tâ- ûn zuhuri ile Moskovlunun ihtiraz ve Hotin tarikinin dahi köprüleri ve yolları sa'bülmürûr olduğu Lehluden sahihan haber alınmağla kal'ateyn-i mezbureteynin beyninde Buğdan toprağında vakî Sorika kal'ası ma'beri münasip olduğu ittifak-ı ârâ ile sabit olmağın tarik-i mezbur ile bilcümle re's-i hududdan mahall-i mezbura gelince yüz on saat mesafe yedi mer- halede kat' ve kal'a-i mezbureye vüsulümüzde الحمد لله الذى اذمب عنا الحزن diyerek nehr-i Torlayı ubur ve sahilinde selât-ı asrı eda ve bu nimet-i celile teşekkürile rimal ve ahcâra nâsiyesâ iken serhadd-i Benderin anda bulunan bâzı yamakları ve Sorika kal'asında Buğdan voyvodası tarafın- dan Boyarları ve Azeb ağası istikbale ve merasim-i hoşâmedîye kemal-i sürur u selvet ile mübaderetlerinde Moskovludau maiyyet-i benedeğide olan- ların cümlesini ve lehlü bayraklarının küllisini alâmeratibihim bahşış ve in'am ve hediye ve atıyyeler ile mahall-i maksud olan hududumuza vü- sul müyesser olduğun müş'ir Kiyof ceneraline ve Lehlunun zabıtlarına vedadnameler ile mutayyebülhatır ircâ eylemişizdir. هذا من فضل ربي Ba'dezâ Buğdan memleketi içinden ve İsakçı ma'berinden tarik-i müstakim olan Babadağı ve Dobrice sahrasından mürur ile tayy-i menazil ve kat'-ı me- rahil olunarak cümle etbamız ile tamamen ve âminen ve sâlimen bin yüz yetmiş iki senesi mah-ı rabiul'ahirinin yirminci günü[1] melsem-i şifah-ı âlemiyân olan Âsitane-i aliyye-i muhalledül'ikbale vüsulümüz müyesser olmuştur. الحمد لله رب العالمين

S. 43

SON

[1] 21 ilkkânun 1758